



آرشیو

شنبه ۱۸ آبان ۱۳۹۸، شماره ۴۵۰۵

اندیشه



-- انتخاب شماره‌های اخیر --

آخرین شماره آرشیو

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: الیاس حضرتی
تلفن روزنامه: ۰۲۱-۶۶۱۲۴۰۲۵

سایر عناوین این صفحه: [پربازدیدهای این شماره](#)

- [اندیشه انتقادی چیست؟](#)
- [مواجهه با رویداد های بزرگ](#)

روزنامه‌های عضو



آموزش عالی

ایده دانشگاه یعنی توصیف بحران در جست و جوی تناقض آکادمیا

احمد ابوالفتحی



آموزش عالی به عنوان ایده به چه معناست؟ آیا می توان دانشگاه را همچون یک مفهوم در نظر گرفت و راجع به آن تامل کرد؟ چه زمان این شکل از ایده پردازی ضروری می شود؟ نتیجه آن چیست؟ به تازگی کتاب ایده آموزش عالی نوشته رونالد بارنت با ترجمه مشترک میرمجید محمدی فومنی،

آریادخت فومنی بیدهدنی، علی رضایی و احسان اکرادی منتشر شده است. به این مناسبت جلسه نقد و بررسی آن در هشتمین برنامه از سلسله نشست های «فرهنگ و دانشگاه»، عصر روز دوشنبه ۲۹ مهر ۱۳۹۸ در سرای کتاب برگزار شد. در این نشست حسین مصباحیان، میثم سفیدخوش، علیرضا مرادی و احسان اکرادی یکی از مترجمان کتاب به بحث و بررسی این اثر پرداختند.

ایده دانشگاه ایرانی

علیرضا مرادی / عضو هیات علمی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

ایده شکل گیری آموزش عالی در دانشگاه قدمتی بیش از صد ساله دارد و به پیش از مشروطه بازمی گردد. شکل گیری دانشگاه در دوره پهلوی اول، این مکان را محل تلاقی سه دسته از ایده ها قرار داد. ایده های ملی گرایانه، ایده هایی که در پی عرفی سازی بودند و ایده های رهایی بخش. در برخورد با مقوله دانشگاه پرسش اساسی ای که ما در پی پاسخ به آن هستیم، این است که کارکردهای دانشگاه چیست و خاستگاه دانشگاه در ایران را در کجا باید جست وجو کرد.

رونالد بارنت کیست؟

نویسنده کتاب «ایده آموزش عالی»، رونالد بارنت اندیشمند و نظریه پرداز انگلیسی است، در مقام تالیف بسیار پرکار بوده و تاکنون حدود ۳۰ کتاب را منتشر کرده است. او مدافع نئولیبرالیسم آموزشی است و در حوزه مساله فرهنگ دانشگاهی دو پارادایم اساسی را به طور جدی دنبال می کند. یکی از این دو پارادایم مساله آزادی بیان و حفظ استقلال دانشگاه است و دیگری اینکه دانشگاه به آرمان کشف حقیقت عینی وفادار باشد. از بارنت علاوه بر کتابی که در این باره مورد بررسی قرار گرفت، آثار دیگری نظیر «ایده دانشگاه بوم شناختی» و «دانشگاه آینده، ایده ها و امکان ها» نیز به فارسی ترجمه شده است. ویژگی مهم اندیشه ای در بارنت این بوده است که همواره در پی پیوند زدن سنت های دیگر اندیشه ای در حوزه آموزش عالی و از جمله ایده دانشگاه رهایی بخش با سنت دانشگاهی انگلیسی بوده است.

فقدان نظریه آموزشی مدرن

احسان اکرادی / مترجم کتاب

بارنت در فصل اول کتاب خود به دنبال یک عنصر گمشده می گردد و در پی به رخ کشیدن تناقضی است که در دل آموزش عالی وجود دارد. آن تناقض از این قرار است که با وجود آنکه آموزش عالی کسب و کار بزرگی بوده است و نهادهای کلان در جامعه مدرن به حساب می آید، تلاش اندکی برای درک آموزش عالی صورت گرفته است. این مساله به فقدان نظریه آموزشی مدرن در حوزه

آموزش عالی منجر شده و به این وضعیت انجامیده است که وظیفه و کارکرد آموزش عالی، توسعه ادراک آگاهانه همه حوزه ها جزو خود آموزش عالی شده است. این وضعیت به دلیل نگاه کارکردگرایانه به آموزش عالی و دور شدن از ویژگی های ذاتی آن رخ داده است.

در نگاه بارنت مقوله هایی نظیر پیگیری حقیقت و دانش عینی، پژوهش، آموزش لیبرال، استقلال دانشگاهی، آزادی علمی، عقلانیت، توسعه توانایی انتقادی دانشجو، توسعه استقلال دانشجو، ایجاد مرکزی برای انتقاد در جامعه و ایجاد انجمنی بی طرف و باز برای بحث و نقد، پس زمینه های ارزشی آموزش عالی محسوب می شوند.

دو مبنای آموزش عالی

از نظر بارنت آموزش عالی به طور مرسوم بر پایه دو اصل بدیهی بنا نهاده شده است. این دو اصل از این قرار است که دانشگاه قلمرو دانش عینی است. قلمرو حقایق شناخته شده ای که به دانشجو عرضه می شود و از او انتظار می رود حفظ این حقایق را تضمین کند. اصل دوم هم این است که دانش عینی در بین اعضای جامعه دانشگاهی که از آزادی برخوردار هستند، اشاعه می یابد.

از منظر بارنت هر دو این اصول در معرض تهدید و فشار هستند. از سویی علوم که دستیابی به دانش عینی را دست نیافتنی فرض می کنند، ایده معرفت شناختی دانشگاه را در معرض تهدید قرار داده اند و از سوی دیگر اقتدار و استقلال دانشگاه که ریشه در قرون وسطی دارد، امروزه هر چه بیشتر در معرض تهدید است و این مساله به تضعیف جامعه شناختی آموزش عالی منجر می شود و آموزش عالی را با بحران مشروعیت مواجه می کند.

سطحی، مبهم و ناکام

حسین مصباحیان / استاد فلسفه دانشگاه تهران

کتاب «ایده آموزش عالی» در سال ۱۹۹۰ نوشته شده است. ۱ و از آن زمان تاکنون کتاب های بسیاری در زمینه فلسفه آموزش عالی نگاشته است، بنابراین در اولویت این کتاب برای ترجمه می توان تشکیک کرد. برخی معادل های انتخاب شده در کتاب نیز نامناسب و ناشی از عدم آشنایی با مفاهیم است. ترجمه کتاب گاه فنی نیست. دلیل این موضوع را می توان در اصطلاحاتی که به عنوان معادل اصطلاحات فنی فلسفه انتخاب شده است، جست و جو کرد. در این انتخاب ها دیدگاه های جاافتاده در مورد انتخاب معادل درست که برآمده از بحث های طولانی مترجمان این حوزه است مورد توجه قرار نگرفته است.

من در این کتاب مطلبی ندیدم که افق های جدیدی برای مطالعات جدی باز کند و به عکس، ابهامات و امور مخدوشی در کتاب دیدم که مشخص می کند، نویسنده نتوانسته است به عمق بحث راه پیدا کند. به عنوان مثال نویسنده تلاش کرده رهایی بخشی را با آموزش لیبرال پیوند بزند. هر جا رهایی بخشی را بتوان یافت، در این نوع از آموزش نمی توان. در نظام آموزش لیبرال توجه به دستاورد است و نه رهایی. در مقوله نظام آموزشی تنها با متفکرانی نظیر فوکو، رورتی، هابرماس و دریدا می توان از رهایی بخشی حرف زد.

بارنت مباحث خود را در سه سطح پیش می برد و در هر سه سطح ناکام می ماند. سطح اول این است که آموزش عالی دارای مفاهیم خود است و با اصطلاحات خود باید درک شود. در این سطح بارنت ایده آموزش عالی جهانشمول را طرح می کند و در این زمینه ناموفق است. به این دلیل که ما هیچ چیز جهانشمول و یونیورسالی نداریم. بارنت در سطح دوم به دنبال ارایه تئوری فراگیر آموزش عالی است و در سطح سوم نیز در پی راهکارهایی برای توانمندسازی دانشجو می گردد اما آنچه او ارایه می دهد بیش از راهکار، نصیحت است.

ضرورت بازگشت به ایدئولوژی

اگر قرار باشد آموزش عالی وجه رهایی بخش داشته باشد باید به جنبه ایدئولوژیک خود توجه کند. آنچه درباره معنای ایدئولوژی رواج پیدا کرده، این است که ایدئولوژی مجموعه ای از باایدها و نیایدهاست. در صورتی که ایدئولوژی از اساس علیه این مجموعه عقاید باید و نبایدی است. ایدئولوژی قرار بوده علمی باشد برای شناخت ایده ها و به ریشه شناسی ایده ها بپردازد نه اینکه خود تبدیل شود به مجموعه ای از عقاید سخت و استوار. ما باید به تعبیر اولیه از مقوله ایدئولوژی بازگردیم، چراکه ایدئولوژی قرار بوده نقد ایده های سلطه یافته را در دستور کار قرار دهد و ما به چنین چیزی نیاز داریم و اینکه سازوکاری برای چنین نقدی وجود دارد یک خلا است. از نظر من اصولا آموزش رهایی بخش و ایدئولوژی با تعبیری که گفته شد در هیچ سیستم قدرت مستقری اتفاق نمی افتد.

بینارشته ای یک رشته است

در هر محفلی که وارد می شویم، صحبت از رویکرد بینارشته ای است. توجه نمی شود که بینارشته ای خود یک رشته است و رویکرد نیست. ما از اساس به جای گفت و گو میان رشته ها به جنگ میان رشته ها نیاز داریم. در سال ۱۹۴۴ رشته ای شکل گرفت به نام رشته تقسیمی علوم اجتماعی که این رشته قرار بود به مفاهیمی بپردازد که از یک رشته بزرگ تر هستند؛ مفاهیمی مانند هویت. این رشته در آغاز به صورت مولتی دیسیپلینری شکل گرفت و چند اندیشمند در کنار هم به اندیشیدن و نظریه پردازی اقدام می کردند. اما پس از مدتی این رویکرد جای خود را به اینتردیسیپلینری داد که در آن به سمت این حرکت کردیم که یک اندیشمند مفاهیم رشته های مختلف را در کنار هم به کار ببرد. در حال حاضر رویکرد بینارشته ای جای همه اینها را گرفته است و به نظر می رسد ما نیازمند نوعی بازگشت هستیم تا بتوانیم به سمت رشته های دقیق و علمی حرکت کنیم.

میثم سفیدخوش / عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی

طرح ایده برای هر چیز در ادبیات فلسفی برآمده از یک تنش است و تا وقتی تنش در وضع موجود کشف نشود هیچ وقت میلی برای فراروی از وضع موجود پدید نمی آید و ایده ای هم شکل نمی گیرد. نگرش غالب این است که دانشگاه به جای ایده به مدیریت مطلوب نیاز دارد و جامعه دانشگاهی ما اکنون گرفتار نوعی مدیریت گرابی است و البته این مشکل تمامی ارکان جامعه ماست. ولی این مدیریت گرابی نوعی توهم است. مساله این است که دانشگاه دچار بحران است و با تغییر مدیریت از بحران خارج نمی شود. ما باید بحران را به رسمیت بشناسیم و در پی ایده پردازی برای رهایی از آن بربیاییم. هنگامی که دچار بحران هستیم باید از سطح معمول فراتر برویم تا مشکلات را از بالا ببینیم. این روند ایده پردازی نام دارد. ایده چشمی است که فیلسوف با آن بحران را می بیند. مراجعه به ایده اول یعنی به رسمیت شناختن بحران و این چیزی است که جامعه دانشگاهی ما به آن نیاز دارد. ایده دانشگاه در گام اول یعنی توصیف بحران.

□

نوشته‌های دیگری از «احمد ابوالفتحی»

[عایه ایده آلیسیم](#) / ما و فلسفه تحلیلی در گفتارهایی از علی پایا و

جلال پیکانی

روزنامه اعتماد، پنج‌شنبه ۱۹ دی ۱۳۹۸

[فلسفه با ما چه می‌کند؟](#) / روز جهانی فلسفه با حضور رضا داوری

اردکانی، شهرام پازوکی، خسرو باقری و محمد راسخ

روزنامه اعتماد، پنج‌شنبه ۳۰ آبان ۱۳۹۸

[بازنمایی ناهمدلی](#) / درباره مستند زیر صفر مرزی

روزنامه اعتماد، یک‌شنبه ۲۱ مهر ۱۳۹۸

[جهان گرم و گیرای بلنوی نویسنده](#) / گلی ترقی 79 ساله شد

روزنامه ایران، سه‌شنبه ۱۷ مهر ۱۳۹۷

[سیمای جذاب بک ستاره](#) / 10 سال از مرگ پل نیومن گذشت

روزنامه ایران، پنج‌شنبه ۵ مهر ۱۳۹۷

[عناوین بیشتر...](#)